

תורה ודעת

י"ל ע"י 'קהל עדת ירושלים' ♦ גליון 162 ♦ פרשיות חוקת - בלק תשע"ב

בגליון

ביאורי עניינים
הלכות וגדרי נזירות

מתורתו של רבינו שליט"א

א

בעקבות הרועים
'הפשט והדרש'

י

חקר ועיון

הפטרה בניבא וקריאתה בקלף (א)

הרב חיים יצחק פרוש

ז

מבי מדרשא

'אשר בחר בניבאים טובים'

הרב הגאון רבי משה הילמאן

רב ור"מ בברוקלין ניו יורק

,

הודעות

ניתן להשיג את
חמשת האוגדנים
של גליונות תורה ודעת

תשס"ה-תשע"א עם מפתחות

ניתן להתעדכן בכל יום חמישי אם רבינו
שליט"א מוסר את שיעורו הקבוע בליל שישי
במספר טלפון 02-567-28-32

השיחה מועברת לתא קולי ואח"כ תושמע ההודעה.
נב. נא לשים לב לתאריך ההודעה שתושמע בהקלטה

ניתן להאזין

לשיעורי רבינו שליט"א

בקול הלשון (לשה"ק) בטלפון 03-6171111

טלפון המערכת: 050-4141741

ביאורי עניינים

מתורתו של רבינו הגאון רבי לייב מינצברג שליט"א

הלכות וגדרי נזירות

ותיקון שער. קדוש יהיה - נבדל מן התאוות
החמרות.

אולם איסור ההיטמאות למתים אינו מעצם
נדר הנזירות, כי אין בזה עניין של פרישות,
ואדרבה התעסקות במתים מונעת מן החטא,
כמו שאמרו במי שיצרו גובר עליו - 'זכיר לו
יום המיתה' (ברכות ה.).

והטעם לאיסור הטומאה היינו, שמאחר
שהוא קיבל על עצמו נדר של נזירות מתעטר
בנזר של קדושה וכלשון הכתוב 'נזר אלוקיו
על ראשו', ועל כן אסרה תורה על הנזיר
להיטמא למתים, בדומה לכהנים שאסורים
להיטמא למתים מחמת קדושתם, כי יש
בטומאה משום חילול הקודש.

ובזה מבואר לשון הכתוב בדקדוק, כי לגבי
איסור שתיית יין נאמר 'מייין ושכר יזיר', וכן
לגבי איסור גילוח נאמר 'כל ימי נדר נזרו
תער לא יעבור על ראשו'. דהיינו ששני אלו
הם עצם צורת הנזירות.

אולם לגבי היטמאות למתים נאמר - 'כל ימי
הזירו לה' על נפש מת לא יבוא'. שמשמעות
הלשון היא שאין זה מצד עצם נדר הנזירות,
אלא מכיון שנשאו לבו והזיר עצמו לנהוג
בפרישת נזירות, הוכתר בכתר של קדושה
ונאסר עליו להיטמא למתים.

ומשום כך נאמר בתורה נימוק לאיסור
טומאה 'כי נזר אלוקיו על ראשו', ולא נאמר
כן בשני האיסורים שהם עצם ה'נזירות', ורק
באיסור טומאה מהווה 'נזר אלוקיו' שעל
ראשו נימוק שעל כן הוא אסור להיטמא
למתים מאחר שחל עליו קדושת נזירות.

ובזה יבואר דעת הסמ"ג (לאוין ר"ג) דס"ל
שנזיר עובר על 'בל יחל' רק בשתיית יין, אבל

א. וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני
ישראל ואמרת אליהם איש או אשה כי
יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה'. מייין
ושכר יזיר חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה,
וכל משרת ענבים לא ישתה וענבים לחים
ויבשים לא יאכל. כל ימי נזרו מכל אשר
יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל.
כל ימי נדר נזרו תער לא יעבור על ראשו, עד
מלאת הימים אשר יזיר לה' קדוש יהיה גדל
פרע שער ראשו. כל ימי הזירו לה' על נפש
מת לא יבוא. לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו
לא יטמא להם במותם כי נזר אלוקיו על
ראשו (במדבר ו, א-ז).

הרי שלשה איסורים שקבעה תורה בנזיר
- שתיית יין, גילוח שער ראשו, היטמאות
למתים.

ונראה שיש הבדל יסודי בגדר איסור שתיית
יין וגילוח שער לבין גדר איסור היטמאות
למתים.

כי הימנעות משתיית יין וכן גידול פרע
שער ראשו הם עצם הנזירות. כלומר, כי
הנזירות משמעותה פרישות, שמתנזר מדבר
שעלול להביא לידי חטא, והיינו שתיית היין.
וכדאיתא בגמרא - 'מי גרם לה לעבירה יין
וקאמר כל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו
מן היין' (נזיר ב.).

וכן ההתעסקות בתספורת וסלסול השער
הוא דבר העלול להביא לידי עבירה, וכדמצינו
בגמרא (נזיר ד:): במעשה דשמעון הצדיק
בנזיר מן הדרום שקווצותיו היו סדורות לו
תלתלים ופחו עליו יצרו, ועל כן נדר בנזירות.
וכן כתב בספורנו - 'תער לא יעבור על ראשו
- ובהו ישליך אחרי גוו כל מחשבת יופי

בהיטמאות למתים אינו עובר בבל יחל, ועיין שו"ת 'בית הלוי' (ח"א סימן יז) שפלפל בשיטתו.

ולפי דברינו שיטתו מבוארת כמין חומר, כי שתיית יין שהוא עצם נדר הנזירות, על כן כאשר עבר עליו נמצא שעבר על נדרו ועובר משום 'בל יחל'. אולם איסור טומאה אינו מעניין נדר נזירותו אלא התורה היא שאסרה עליו והוא כשאר איסורי תורה, ולכן אינו עובר עליו ב'בל יחל'. ואדרבה, שיטת הרמב"ם (הלכות נזירות פרק א הלכה ב) שעובר 'בל יחל' גם על טומאה צריכה ביאור. ונראה דס"ל שאחר שקבעה תורה שחל על הנזיר איסור טומאה, הרי זה נחשב שגם זה כלול בנדרו.

וכן יש להוכיח שאיסור הטומאה אינו מעצם הנזירות, ממה שמצינו בנזירותו של שמשון, דאיתא בגמרא (נזיר ד:): שהיה מותר להיטמא למתים, והדבר צריך טעם.

ולפי המבואר שאיסור הטומאה נובע מזה שהוא 'קדוש', נראה שהטעם שחלה קדושה על הנזיר היינו משום **שקיבל עליו** נזירות, וכלשון הכתוב 'כל ימי הזיזו לה' על נפש מת לא יבוא'. אולם שמשון, מכיון שלא קיבל עליו נזירות, אלא שמלאך ה' ציוה להוריו שיתנהג בהנהגות פרישות של נזירות, [דהיינו שתיית יין ותער לא יעבור על ראשו]. וכמו שכתב הרמב"ם 'שמשון לא היה נזיר גמור שהרי לא נדר בנזיר אלא המלאך הפרישו' (הלכות נזירות פרק ג הלכה יג ומקורו בגמרא שם). לפיכך לא חל בו מציאות של קדושת נזירות, ולכן לא נאסר להיטמא למתים.

ועכ"פ מוכח מזה שאיסור הטומאה אינה מעצם הנזירות, שהרי כתוב בשמשון 'נזיר אלוקים יהיה' (שופטים יג), ואילו היה איסור הטומאה מעצם הנזירות, וודאי שגם איסור טומאה היה חל עליו. [והראוני שבספר כלי חמדה פרשת מצורע אות ג כתב כן דשמשון לא הוי בגדר 'קדוש'. עיי"ש.]

ועיין במדרש - 'בא וראה שכל מי שמקדש את עצמו מלמטה מקדישין אותו מלמעלה, זה לפי שמוזיר את עצמו מן היין ונוהג צער בעצמו שלא יגלח ראשו כדי לשמור עצמו מן העבירה, אמר הקב"ה הרי הוא חשוב לפני ככהן גדול, מה כהן אסור ליטמא לכל המתים אף נזיר אסור ליטמא לכל המתים מה ככהן גדול כתיב 'כי נזר שמן משחת אלוקיו עליו', אף בנזיר הוא אומר 'כי נזר אלוקיו על ראשו', מה ככהן כתיב 'ויבדל אהרן להקדישו קודש קדשים', אף נזיר נקרא קדוש שנאמר כל ימי נזרו קדוש הוא לה' (במדב"ר י, יא).

הרי מפורש במדרש חז"ל שעצם הנזירות הוא הפרישות מן היין ומן הגילוח שבכך שומר עצמו מן העבירה, ואילו איסור הטומאה הוא מפאת הקדושה שעטרתו התורה לפי מעלתו.

וכן מבואר להדיא במדרש שהטעם שהנזיר חשוב ככהן גדול ואסור להיטמא למתים, היינו משום **שקיבל עליו** את הנזירות, 'שכל מי שמקדש עצמו מלמטה מקדישין אותו מלמעלה'.

*

והנה נתבאר שגם איסור הגילוח הוא משום הנהגת 'פרישות', וכמו איסור שתיית היין.

אכן יש הבדל בין איסור היין לאיסור הגילוח. כי את היין הוא **אסר על עצמו** בעצם נדר נזירותו, אולם את איסור הגילוח **התורה חייבה אותו**, כאמור, שאחר שהוא נדר להיות נזיר ולפרוש עצמו מן היין ציוותה עליו תורה להוסיף ולכלול בנזרו גם להתנהג בפרישות יתירה, דהיינו שלא להעביר תער על ראשו.

ובזה יבואר הבדלי הלשון במקראות בין איסור שתיית היין לאיסור

הגילוח. שלגבי איסור היין נאמר - 'כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל'. ואילו לגבי איסור גילוח נאמר 'כל ימי נדר נזרו תער לא יעבור על ראשו, עד מלאת הימים אשר יזיר לה' קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו'.

[אולם כאמור, שני אלו הם עצם ה'פרישות', מה שאין כן איסור הטומאה אינו מטעם 'פרישות', אלא הוא מצד מעלת הנזירות שמאחר ש'נזר אלוקיו עליו' אסור לו לחלל את כבוד נזירותו. ואכן שם לשון הכתוב הוא '**כל ימי הזיזו לה'** על נפש מת לא יבוא'. וכמו שביארנו.]

ועיין מה שכתב הגרי"פ פערלא בביאורו על ספר המצוות לרס"ג (עשין, עשה ק) - 'אבל נראה לומר דלדעת הסוברין דנזירות איסור חפצא הוא, היינו דוקא באיסורין דיוצא מגפן היין. דמשקבל על עצמו נזירות הרי זה כאוסר על עצמו בקונם כל היוצא מן הגפן. אבל תגלחת וטומאה הן איסורין שהטיל עליו הכתוב בעל כרחו. וכן משמע מפשטיה דקרא דכתיב 'איש כי יפליא לנדור נזיר', 'מיין ושכר יזיר חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה'. 'כל ימי נדר נזרו תער לא יעבור על ראשו'. 'כל ימי הזיזו לה' על נפש מת לא יבוא'. הרי דביין ושכר אמר קרא 'מיין ושכר יזיר'. אבל בתגלחת ובטומאה לא כתיב 'יזיר', אלא כתב בהו קרא לשון אזהרה כשאר אזהרות שבתורה. שאינן תלוין בקבלה אלא ממילא חיילי עליה והיינו משום דעיקר קבלת הנזירות היינו שמוזיר את עצמו מן היין, ואוסר כל היוצא מן הגפן על עצמו. וכדאמרינן נמי 'למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה לומר לך שכל הרואה סוטה בקילקולה יזיר עצמו מן היין', דנראה מזה **דקבלת נזירות על עצמו היינו רק איסור היין**. אבל שאר איסורין שבנזיר לא מקבלתו הן, אלא דממילא נאסר בהן מגזרת הכתוב כשאר איסורין שבתורה. והיינו נמי מאי דמסיים קרא אחר השלמת תורת נזרו 'ואחר ישתה הנזיר יין', ולא כתב כן לענין היתר טומאת מת.

והנה לפי זה יש מקום לומר שלשיטת הסמ"ג גם על תגלחת לא יעבור בבל יחל, שהרי כל קבלת הנזירות על עצמו היה רק על היין. אכן נראה פשוט שאף ששונה גדר איסור תגלחת מקבלת איסור היין, אך גם התגלחת נכלל בקבלתו, כמו שביארנו שציוותה עליו תורה שיכלול גם את איסור הגילוח בקבלת נזירותו, כי כך היא שלימות הפרישות והנזירות.

*

והנה גם באיסור היין עצמו יש להבחין בתורה שני דרגות. א. מה שכתוב בפסוק הראשון - יין ושכר, חומץ יין וחומץ שכר, משרת ענבים, וענבים לחים ויבשים. וכל אלו הרי הם כאילו שפירט אותם בנדרו, וזהו עצם הנזירות שאוסר עצמו בכל אלו. אמנם התורה הוסיפה עוד ציווי בפסוק השני והיינו שיאסור על עצמו גם 'כל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג'. כי זה השלימות של איסור שתיית יין.

ולכן בפסוק הראשון כתיב 'כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה'. **מיין ושכר יזיר** וגו'. כי זה משמעות נדר הנזירות. אולם על הדברים שנזכרו בפסוק השני כתיב '**כל ימי נזרו** מכל אשר יעשה מגפן היין וגו' לא יאכל'. כלומר שהתורה היא שציוותה עליו לכלול בקבלת נזרו גם את אלו. והבן.

[ועיין בספר 'צפנת פענח' על התורה בפרשה זו מה שדן בזה הגאון הרואצ'ובי, האם עובר ב'בל יחל' גם על חרצנים וזגים, מכיוון שהתורה היא שהוסיפה אותם על נדרו. אולם מסתבר שאחרי שציוותה עליו התורה לכלול זאת בנדרו, אזי עובר בזה בבל יחל כמו שביארנו לעיל לגבי תגלחת.]

הראשונים יפלו'. אולם יש אופנים שאף שחלה עליו טומאת מת בכל זאת אינו סותר את הימים הראשונים, אלא שימי טומאתו אין עולים לו למניין ימי נזירותו. וכמבואר כל זה בגמרא ונפסק ברמב"ם - 'יש טומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן ולא סותר את הקודמין, ואע"פ שנטמא בהן טומאת שבעה, **לפי שלא נאמר בו וכי יטמא לנפש אלא וכי ימות מת עליו עד שיטמא מטומאות שהן מעצמו של מת**' (הלכות נזירות פרק ז הלכה א).
ונמצא שבכל אחד משלושת איסורי הנזירות נאמרו בו שני דרגות.

*

וראה זה פלא, שכפי שנתבאר הרי איסור שתיית יין הוא עצם נדר הנזירות, ואיסור התגלחת הוא תוספת שהוסיפה עליו תורה על נדרו, ואיסור טומאה הוא דין קדושה שחייבה אותו תורה ואינו כלל מעצם הנדר. לעומת זאת לגבי דין סתירה, הוא להיפך, שכאשר נטמא הנזיר סותר לגמרי את נזירותו והימים הראשונים יפלו, ואילו אם גילח, אינו סותר את נזירותו, אולם צריך הוא להמתין שלושים יום עד שיחזור שערו להיות פרע, ואחר כך מונה את שאר הימים שנותרו לו. אבל אם שתה יין אינו סותר כלל ואפילו שתה יין כל היום מונה את אותו היום לנזירותו. (כמבואר כל זה במשנה ובגמרא נזיר מד).

והטעם בזה, משום שהטומאה יש בה סתירה לקדושת הנזירות, כי אין הנזירות והטומאה יכולים לשכון בכפיפה אחת. וגם בגילוח השער יש בו משום חילול צורת נזירותו, ולכן אחרי שנתחללה צורתו, דינו שכל זמן שאין שערו גדל פרע אינו יכול להחשב לו כימי נזירות. וכן כתב החזו"א אעה"ז סימן קמ אות ו - 'והטעם יש לומר כיון דקידוש שיער הוא דבר שבגופו וכיון שנתגלח הפסיד צורת נזיר, ואינו שב עד שיהיה לו פרע'.
אולם בשתיית יין אף שהוא עצם נדר נזירותו, בכל זאת אינו סותר כלל את ימי נזירותו. והטעם, שמכיון שהוא מעשה בעלמא ואינו מהווה חלק מצורת ומציאות הנזיר, לפיכך אין בזה משום עקירת הנזירות. והבן.

ב. כל ימי נדר נזרו תער לא יעבר על ראשו וכו' קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו. וכו'. כל ימי נזרו קדוש הוא לה' (במדבר ו, ה).

הנה נאמר על הנזיר שני פעמים 'קדוש', תחילה נאמר 'כל ימי נדר נזרו וגו' **קדוש** יהיה גדל פרע שער ראשו'. ושוב נאמר אחר איסור הטומאה - 'כל ימי נזרו **קדוש** הוא לה'.

ועיין ברש"י שה'קדוש' הראשון נאמר לגבי השער שלו לגדל הפרע של שער ראשו, והשני נאמר לגבי קדושת הגוף מלהיטמא למתים. ומקורו בספרי - 'קדוש יהיה זה קדושת שער, אתה אומר זה קדושת שער או אינו אלא קדושת הגוף, כשהוא אומר קדוש הוא לה' הרי קדושת הגוף, הא מה ת"ל קדוש יהיה זה קדושת שער' (נשא פיסקא כה). והנה בספרי לא נתפרש 'קדושת הגוף' כלפי מה הוא אמור, אלא שרש"י פירש שהכוונה בזה 'מלהיטמא למתים'.

אמנם יש להבחין שבפעם הראשונה כתיב 'קדוש יהיה', ואילו בפעם השניה כתיב 'קדוש הוא'. ונראה שהראשון שנאמר בו **יהיה**, הוא ציווי על הנזיר, כלומר שמכיון שקיבל עליו נזירות מצוה עליו להתנהג בקדושה יתירה, והיינו כדמסיים הפסוק 'גדל פרע שער ראשו'. אולם 'קדוש הוא' שנאמר אחר כך, נראה שאינו לשון ציווי, אלא הוא הבטחה וברכה מאת ה' שתחול עליו קדושה עליונה, כלומר שתשרה עליו השראה של קדושה, ורוח ה' תפעם בקרבו. וכמו שמצינו בשמשון - 'ויגדל הנער ויברכהו ה'. ותחל רוח ה' לפעמו' (שופטים יג, כה). ואמרו בגמרא -

המשך בעמוד הבא

*

ונמצא בדין הנזיר ארבע דרגות של איסור. א. **עצם קבלת הנזירות** דהיינו 'מין ושכר זיזר'. ב. **שלימות איסור היין** דהיינו 'כל אשר יעשה מגפן היין'. ג. **שלימות הפרישות** דהיינו איסור הגילוח. ד. איסור הטומאה **לרגל הקדושה שחלה עליו**.

ומבוארים איפוא כמין חומר טעם הלשונות השונים זה מזה בפסוקי הנזירות - א. **מין ושכר זיזר**. ב. **כל ימי נזרו**. ג. **כל ימי נדר נזרו**. ד. **כל ימי הזיזרו לה'**.

*

והנה גם באיסור הגילוח ישנם שני דרגות. א. הא דכתיב 'כל ימי נדר נזרו **תער לא יעבור על ראשו**'. דהיינו איסור הגילוח. ב. הא דכתיב - 'עד מלאת הימים אשר זיזר לה' **קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו**'. דהיינו קדושת השער, כלומר שיש מצוות עשה שיגדל פרע שער ראשו, והוא מ'צורת הנזירות'. ואכן הכתוב מתייחס לשער בגדר 'נזר אלוקיו על ראשו' (פסוק ז), 'ראש נזרו' (פסוק ט), 'וקדש את ראשו' (פסוק יא). ומטעם זה נובע גם המצוה שצריך בסיום נזירותו לקיים בשער ראשו מצוות גילוח 'פתח אהל מועד', וכן מצוה לתת את 'שער ראש נזרו' תחת דוד בשר השלמים. כלומר שצריך לבשל את קרבן הנזירות עם החפץ המבטא את עצם הנזירות. ועיין מה שביארנו בזה במקור"א (אוגדן 'תורה ודעת' חלק ג גליון 79).

[ואכן יש אופנים של גילוח שאינו עובר עליהם על הלאו של 'תער לא יעבור על ראשו', ובכל זאת עובר על מצוות עשה של 'גדל פרע שער ראשו'. עיין בתוס' נזיר (לט: ד"ה ת"ר) וברמב"ם (הלכות נזירות פרק הלכה יב)].

ומכאן נובעת ההלכה שניזיר שגילח סותר שלושים יום (משנה נזיר לט). ולפירוש הרמב"ם היינו שצריך להמתין שלושים יום ולגדל בהם שער, ורק לאחריהם יוכל למנות את ימי השלמת נזירותו, והיינו מטעם דין 'גדל פרע שער ראשו'. כלומר שמכיון שהוא פגם בצורת נזירותו, על כן דינו הוא שצריך להמתין עד שיהיה לו בשלימות צורת הפרע הראויה לנזיר, דהיינו שלושים יום, ורק אז יוכל להשלים ולמנות את ימי נזירותו הנותרים. (ועיין בגמרא נזיר מד סוף עמוד א' וברש"י שם).

ואין זה משום שעבר על הלאו של 'תער לא יעבור על ראשו', כי דין זה נאמר גם באופן שלא עבר על הלאו וכגון שגילחוהו לסטים באונס. [וכמו בנטמא במת שסותר נזירותו שאין הטעם בזה משום שעבר על הלאו אלא עצם הטומאה סותרת, ואפילו נטמא באונס]. וכן איפכא, יש אופן של גילוח שעובר על הלאו, ובכל זאת אינו סותר, והיינו כשגילח מיעוט שער, שאף שעבר על 'תער לא יעבור על ראשו', אבל אינו סותר כיון שעדיין נותרה בו עיקר צורת הנזיר של 'גדל פרע שער ראשו'. [עיין רמב"ם - 'נתגלח רוב ראשו וכו' בין בזדון בין בשגגה אפילו גלחוהו ליסטים באונס הרי זה סותר שלשים יום **עד שיהיה לו פרע** ואח"כ מתחיל למנות (הלכות נזירות פרק ו הלכה א)].

[ומצינו בשמשון שכאשר גילחו הפלשתים את ראשו אבד את כוחו, ולאחר מכן כאשר 'ויחל שער ראשו לצמוח' (שופטים טז, כב) חזר אליו כוחו והפיל את הבית עם כל סרני פלשתים כמבואר שם].

*

ויש לציין שגם באיסור השלישי שבנזיר דהיינו איסור טומאה למת, גם כן ישנם שני דרגות. והיינו דבאופן שנטמא **במת עצמו** או בחלק עיקרי של המת, אזי סותר לגמרי את ימי נזירותו כמו שכתוב 'הימים

שנזירותו אינה תואמת את הנדרש לחינוכו, ולכן רק כשכולם שווים בדעה שכך ראוי לאותו הנער, נתנה תורה כח לאביו להחיל עליו הנהגת נזירות זו.

ועיין ב'מנחת חינוך' (מצוה ששח - אות ט) שכתב שאם שתק הבן, אזי אפילו מיחה אח"כ לא מהני כיון שפעם אחת שתק. אמנם נראה פשוט דהא דשתיקה מהני היינו דווקא כשיש בו דעת קצת להבין את משמעות הנזירות, שאז יש ערך להסכמתו, אבל מה ששתק והסכים לפני שבא לכלל דעת זו, אין לה ערך, וכשיגיע לכלל דעה בידו למחות.

ועוד כתב במנחת חינוך שם, שאם שתק הנער נראה דלא מהני אם הקרובים מיחו, כיון דהוא שתק. ויש לתמוה על דבריו, שאף שבכח הקטן למחות, לא מסתבר שיש בכח הסכמת הקטן שלא הגיע לדעת של גדול, להפקיע כח מחאת הקרובים.

[ונראה שיש ללמוד מהלכות אלו שיש רשות ביד ההורים לחנך את בנם בהנהגה ייחודית של קדושה וחסידות יתירה, כאשר לדעתם דבר זה הוא ראוי ונכון לחינוכו, והוא עומד בדרגה שהוא מתאים לזה. אולם מכיון שזוהי הנהגה מיוחדת ובלתי רגילה, עליהם להתחשב גם בהסכמת הנער, וכן בדעת הקרובים המכירים את נפש הנער.]

ועיין שם במנחת חינוך שחקר אם האב יכול להדיר את בנו טרם לידתו - 'אני מסופק אם יכול להזירו כשעודו במעי אמו, אי דמיא לקדושת הגוף שחל על העוברין'. אולם הגאון הרואצ'ובי (צפנת פענח על התורה פרשת נשא) כתב בפשיטות שהאב מדיר את בנו טרם לידתו, ולא עוד אלא שבכהאי גוונא נעשה נזיר עולם, ואף אינו יכול למחות בגדלותו. וכמו שמצינו בשמואל שאמו הדירתו כדאיתא במשנה - 'נזיר היה שמואל כדברי רבי נהוראי, שנאמר 'מורה לא יעלה על ראשו', נאמר בשמשון 'ומורה', ונאמר בשמואל 'ומורה', מה **מורה** האמורה בשמשון **נזיר**, אף **מורה** האמורה בשמואל **נזיר**' (נזיר סו.) [ולפי זה צריך לומר שאף שאין האשה מדירה את בנה, בוודאי היה הנדר משותף גם לאלקנה.]

ועיין ברד"ק - 'אני תמה איך חל נדרה על בנה שיהיה נזיר, ועוד שלא היה בעולם ואיך חל הנדר עליו, ואפילו היה בעולם הרי אמרו האיש מדיר את בנו נזיר ואין האשה מדרת את בנה בניזיר, ואפילו באיש לא מצאו בו טעם אלא אמרו הלכה היא בניזיר, ואם תאמר כי אלקנה עשה הנדר גם כן אחרי ששמע מאשתו זה לא ראינו, והיאך הניח הפסוק לסיפור עיקר הנדר, וכתב נדר חנה שאינו נדר, זה רחוק, ויותר אני תמה איך לא דברו רז"ל בזה הדבר, כי לא מצאתי בדבריהם בזה שום דבר לא במדרש ולא בתלמוד'.

ונראה שגדר נזירות זו אינה מדין חינוך שנתבאר, אלא גדר נזירות זו היינו שיש כח ביד הוריו לקבוע שעצם לידתו תהא על מנת כן, וכל ביאתו לעולם תהיה למטרה זו שיהיה נזיר אלוקים, ולכן אינו יכול למחות, ואפילו לכשיגדיל, והבן.

ואפשר שקביעות זו צריכה להיות דווקא לפני ההריון, וכן יש לומר שגדר זה של נזירות גם האם יש בכוחה לעשותה, ויתכן שאדרבה, דווקא האם שהיא המולידה אותו היא שיש בכוחה לקבוע עליו נזירות זו. ואכן גם בשמשון מצינו שהמלאך בא אצל אמו לבשרה על לידתו ולצוותה על נזירותו.

אמנם יש לעיין שאפשר שגדר זה נאמר דווקא בשמואל שהתפללה אמו ובתפילתה נדרה לתת לה' כל ימי חייו, ובוודאי שמע ה' את תפילתה בגין נדרה, ולכן נחשב שה' נתן אותו על מנת כן, אבל כאשר

'אמר רבי יצחק דבי רבי אמי, מלמד שהיתה שכונה מקשקשת לפניו כזוג, כתיב הכא לפעמו במחנה דן וכתוב התם פעמון ורימון' (סוטה ט:). וכן פירש הספורנו 'קדוש הוא לה' - יזכה ליאור באור החיים, ולהיות מוכן להבין ולהורות כראוי לקדושי הדור'. ולפי זה מה שאמרו בספרי 'קדושת הגוף' הכוונה לעצם קדושתו של הנזיר, כנ"ל.

ויש להוכיח זאת ממה שנאמר - 'ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריהם לנזירים' (עמוס ב, יא), שלכאורה יש לתמוה מה עניין נזירות לכאן, דבשלמא מה שהקים ה' מבניהם לנביאים הוא מעלה שנתן ה' לישראל, שמשרה על הנביאים רוח נבואה, אך נזירות הרי היא הנהגה שהאדם עצמו קיבל עליו. ומוכח מכאן כמו שביארנו שאכן הקב"ה נותן לנזיר השראה של קדושה ורוח ה' מפעמת בקרבן.

ובאמת הדברים מפורשים במדרש שהבאנו לעיל - 'בא וראה שכל מי שמקדש את עצמו מלמטה מקדישין אותו מלמעלה, וכו' מה בכהן כתיב 'יבדל אהרן להקדישו קודש קדשים', אף נזיר נקרא קדוש שנאמר כל ימי נזרו קדוש הוא לה' (במדב"ר י, יא).

ועיין מה שכתב בספר החינוך - 'האדם, אחר הזירו לה' פעם אחת, תקווה יש בו לקדש עצמו ולהוסיף יום יום בטובו, ומן השמים מסכימין על ידו, וקענין שאמרו זכרונם לברכה 'בא ליטהר מסייעין אותו', ואחר שהזיר אפילו יום אחד יסתייע וישלים כל ימיו בטהרה (מצוה שעו).

[והנה יש הבדל בין שני הדרגות שהוזכרו בפסוק זה, כי ה'נביאים' זוכים שה' נותן את רוחו 'עליהם', כמו שנאמר בשבעים איש שהתנבאו בימי משה (במדבר יא, כה) 'ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש הזקנים ויהי נוח עליהם הרוח ויתנבאו ולא יספו'. וכן כתיב שם - 'ומי יתן כל עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם' רוח נבואה בחינת 'תורה שבכתב' (אור מקיף). ואילו הנזיר אשר מקבל עליו מעצמו את נדר הפרישות, זוכה לרוח קדושה בבחינת חכמה - 'תורה שבע"פ'. ולכן רוח הקדושה מפעמת בו בקרבן (אור פנימי), כדכתיב בשמשון 'ותחל רוח ה' לפעמו'. וכמו שכתב הרמב"ן (בבא בתרא יב.) על חכמי תורה שבע"פ - 'אע"פ שניטלה נבואת הנביאים שהוא המראה והחזון, נבואת החכמים שהיא בדרך החכמה לא ניטלה, אלא יודעים האמת ברוח הקודש שבקרבם'. ויבואר בעז"ה במקו"א.]

ג. שנינו במשנה 'האיש מדיר את בנו בניזיר' (נזיר כח:). וברמב"ם - 'כיצד, האב שאמר לבנו הקטן הרי אתה נזיר או שאמר בני פלוני נזיר, ושתק הבן הרי זה נזיר, וחייב האב לנהוג בו כל דקדוקי נזירות וכו'. לא רצה הבן ומיחה בדבר זה או שמיחו קרוביו וכו' הרי זה אינו נזיר, ועד מתי יש לו להדירו עד שיגדיל ויעשה איש (פרק ב הלכה יד-טו), וכל זה מבואר שם במשנה ובגמרא, עיי"ש.

ועיין בגמרא שם שנחלקו אם הוא מדאורייתא, או שאינו אלא מדרבנן מדין חינוך. יעוי"ש.

ונראה שאף להאי מ"ד דסבר שהוא מדאורייתא הרי הוא מגדר 'חינוך', דהיינו שמכיון שמוטל על האב ללמד את בנו תורה ומצוות ולחנכו ולגדלו ללכת בדרך התורה, נתנה תורה רשות בידו לחנכו באופן זה של פרישות ונזירות, שהוא מעלה וקדושה יתירה בדרכי התורה. וכל פלוגתתם היינו אם דין זה הוא מן התורה או מדרבנן, אבל בעצם גדר נזירות זו שווים שני הדעות.

ובטעם הלכה זו שהוא או קרוביו יכולים למחות, נראה דהיינו משום שיש לפעמים שהאב לא מעריך נכונה את מצבו של הנער והאמת היא

הקבלה (הלכות נזירות פרק ג הלכה יב).

ועיין ב'מנחת חינוך' שכתב - 'נראה אם אינו רוצה לגלח אפילו אחר שנים עשר חודש הרשות בידו, רק אם הוא רוצה הוא מגלח, וכשמגלח מביא קרבנות' (מצוה שסח - אות יב). וכבר כתב כן להדיא בפירושו הרא"ש על מסכת נזיר (דף ח). 'ואם רצה אינו מגלח ואינו מביא קרבן'. (ובספר 'קרן אורה' נזיר ח: ד"ה הריני נזיר האריך בזה, עיי"ש).

אמנם עיין בחזון איש (אבהע"ז סימן קלז סעיף א) שכתב שמסתימת לשון הרמב"ם משמע שהוא מצוה עליו להקל בתער ולהביא קרבנות אחת לי"ב חודש.

ובאמת כך נראה מרהיטת לשון הספרי - 'זאת תורת הנזיר - אחד נזיר ימים, ואחד **נזיר עולם**. זאת - **לקרבן טהרה**' (פיסקא לב) [ומכיון שזו עולם ונזיר ימים תורה אחת להם, פשוט שגם לגבי גילוח השער ושילוחו תחת הדוד שווים המה. ואכן כך כתב החזו"א שם, ועיין בספר 'חידושים וביאורים' להגר"ח גריינימן שליט"א שכתב 'נראה דנזיר עולם שמיקל בתער אינו משלח תחת הדוד'. ודבריו תמוהים, ולפלא שאינו מציין את דברי החזו"א בזה].

וצריך להבין מהו הטעם והגדר בחיוב זה על נזיר עולם, לגלח ולהביא כל י"ב חודש את קרבנות הנזירות. והרי לשון הכתוב בחיוב הקרבנות הוא 'ביום מלאת ימי נזרו', ונזיר עולם אין שייך בו גדר זה.

ועיין בחזו"א שם שכתב - 'יש לומר שבכל י"ב חודש שהוא מגלח, שלמה נזירות הראשונה, והדר חייל עליה נזירות חדשה. ואפשר דאם אכל חצי שיעור קודם שנזרק עליו אחד מן הדמים, וחצי שיעור אחר כך אין מצטרפין, אם תמצא לומר דשתי נזירות אין מצטרפין, יעוין שבועות כב. בשתי קונמות ושני שבועות'. כלומר שלפי דעתו הלכה זו באה ללמדנו שזו עולם מתחדש עליו נזירות חדשה כל פרק זמן של י"ב חודש, ומשום כך קרינן ביה 'ביום מלאת ימי נזרו', ולכן חייב בקרבנות. אולם סברא זו מיוחדת מאד, וכן תמוה מאיזה טעם היא כן שתתחלק נזירותו לפרקי זמן, ומדוע אין נזירותו חטיבה אחת של נזירות לכל ימי חייו.

אמנם לפי מה שנתבאר שקרבנות הנזירות הם מכלל סדר הנזירות ושלימות מציאותו, יש לומר שטעם הלהכה זו היינו משום שכל נזיר צריך שיביא קרבנות לשלימות נזירותו, אלא שזמן הבאת הקרבנות קבעה תורה שיהא בהשלמת ימי נזרו, והנה בנזיר עולם שלא יגיע לעולם לסיום נזירותו נמצא שלעולם לא יביא קרבנות של נזירות, ואם כן הרי יהיה מחוסר משלימות עניין הנזירות. ולפיכך חידשה ההלכה שזו עולם יביא קרבנות בכל פרק זמן של י"ב חודש, אף שלא נסתיימה נזירותו. כי כך הוא צורת הנזירות שהיא מלווה עם קרבנות. [ולכאורה לולי הלכה זו, אכן לא היה שייך שאדם יקבל על עצמו נזירות עולם מכיון שלא יהיה לו אפשרות להביא קרבנות טהרה, (ועיין במסכת נזיר (דף ד' סוף ע"ב) 'ונזיר עולם היכי כתיב' וברש"י ובתוס' שם)].

וגם גילוח השער ושילוחו תחת הדוד נראה שהוא מעצם מעשה הנזירות והשלמתו, והנה בכל נזיר קבעה תורה הזמן לגילוח ושילוח השער, בתום ימי נזרו, אכן בנזיר עולם הרי אין סיום לימי נזירותו ונמצא שיחסר לו סדר והשלמה מעשה הנזירות, ועל זה באה ההלכה שבנזיר עולם מקל שערו בכל י"ב חודש ומשלחו תחת הדוד.

ויש לעיין בטעם הלכה זו בנזיר עולם שמביא קרבנות בכל י"ב חודש, האם עיקר ההלכה משום הקרבנות, והבאתם היא שגורת את גילוח השער ושילוחו, או שעיקר ההלכה נאמרה משום גילוח השער וזה גורר

המשך בעמוד הבא

האב או האם מדירים את בנם טרם לידתו, מי יימר שחל בו נזירות בגדר זה.

והנה נוסף על שמואל מצינו כמה פעמים בתנ"ך קביעות קדושה על האדם בטרם נולד.

הראשון היה יצחק שאמר הקב"ה לאברהם אבינו - 'ואת בריתי אקים את יצחק אשר תלד לך שרה' (בראשית יז, כא). וכנוסח הברכה בברית מילה 'אשר קדש ידיד מבטן'. עיין ברש"י (שבת קלז:): שפירש 'אשר קידש ידיד מבטן - יצחק קרי ידיד וכו', מבטן - דקודם שנולד נתקדש למצוה זו, דכתיב (שם יז) אבל שרה אשתך יולדת לך בן - והקימותי את בריתי אתו היינו מילה'.

וכן בשמשון כמפורש להדיא בספר שופטים, וכמו שביארנו לעיל.

ועוד היה כדבר הזה בירמיה כדכתיב - 'בטרם אצרך בבטן ידעתך, ובטרם תצא מרחם הקדשתך, נביא לגוים נתתיך' (ירמיה א, ה).

והנה בכל אלו היה זה על ידי קביעות ה', ואם כן מהיכי תיתי שגם ההורים יש בידם לקבוע זאת ולהחיל על הבן הנולד דין נזירות.

ד. וזאת תורת הנזיר ביום מלאת ימי נזרו - והקריב את קרבנו כבש בן שנתו תמים אחד לעולה וכבשה אחת בת שנתה תמימה לחטאת ואיל אחד תמים לשלמים. וגו' ואחר ישתה הנזיר יין. זאת תורת הנזיר אשר ידור קרבנו לה' על נזרו מלבד אשר תשיג ידו, כפי נדרו אשר ידור כן יעשה על תורת נזרו (ו, יג-כא).

מצוות קרבנות הנזיר צריכה ביאור, מה טעם חייבה תורה את הנזיר הטהור להביא קרבנות. ויתר על כך נאמר במצוה זו, שאין הנזיר מותר בשתיית יין עד אחר הבאת קרבנותיו. ודבר זה צריך טעם, מה שייכות איסור שתיית היין להבאת הקרבנות, אחר שכבר תמו ימי נזירותו.

ופשטות הכתובים וכן עולה מסוגיות הש"ס, שקרבנות הנזיר הם חלק מנדר נזירותו, וכלשון הכתוב 'זאת תורת הנזיר אשר ידור קרבנו לה' על נזרו', כלומר שהתורה ציוותה על הנזיר שיכלול בנדר נזירותו גם להביא קרבנות אלו. והביאור בזה נראה על פי האמור לעיל שתוכן הנזירות הוא 'קדושה ופרישות', ועל כן מעניין הנזירות גם להתחטא להתרצות ולהתקרב אל ה' בקרבנות אלו בעת השלמת נזירותו. ולכן כל עוד שלא הביא את קרבנותיו, עדיין לא השלים את נזירותו ואסור הוא בשתיית יין. וכן איתא בספרי כאן (פרשת נשא פיסקא לח) שאם נדר קרבנות רבים על נזירותו אינו נפטר ידי נזירותו עד שיביא את כולם. ועיין רמב"ן על הפסוק 'כפי נדרו אשר ידור' - 'ללמד שאם היה עשיר ורצה להרבות קרבנות, או שנדר בתחילה הריני נזיר ואקריב אלף עולות ושלמים, שיביא את כולן ביום מלאת ולא ישתה יין עד הקריבו את כולם, כי הכל תורת נזרו'.

ועיין אבן עזרא על הפסוק 'כפי נדרו אשר ידור' - 'חיוב שיתן כפי ממונו גם כפי ימי הנדר אם רבים אם מעטים'. כלומר שהקרבנות כל כך מקושרים עם נדר הנזירות, עד שככל שהנזירות יותר גדולה ראוי להביא קרבנות יותר רבים.

והנה איתא במשנה - 'נזיר עולם הכביד שערו מיקל בתער, ומביא שלש בהמות' (נזיר ד). ועיין בגמרא כמה שיטות בשיעור הזמן שמיקל בתער, וברמב"ם פסק 'נזיר עולם אם הכביד שערו מקל בתער משנים עשר חודש עד שנים עשר חודש, ומביא קרבנו שלש בהמות כשיגלח, שנאמר (באבשלום, שמואל ב' יד, כו) 'ויהי מקץ ימים לימים אשר יגלח כי כבד עליו וגלחו', ואבשלום נזיר עולם היה, **ודבר זה הלכה היא מפי**

מתורתו של רבינו שליט"א

ומה שבנזירות שמשון אין קרבנות, ואין גילוח ושילוח תחת הדוד, היינו משום שלא היה נזיר גמור, וכמו שהבאנו לעיל דברי הגמרא (נזיר ד:).

ויתכן שגם לדעת הרא"ש שאין חובה על נזיר עולם להקל בתער ולהביא קרבנות כל י"ב חודש, בכל זאת ראוי ונכון לעשות כן לפרקים, ועכ"פ לא פחות מפעם אחת בחייו, בכדי שיהיה לו שלימות סדר הנזירות על ידי הבאת הקרבנות וגילוח השער ושילוחו תחת הדוד.

נכתב על ידי הרב י. מ. ו.

את הבאת הקרבנות. [וכפי צד זה משמע קצת מלשון המשנה 'נזיר עולם הכביד שערו מיקל בתער ומביא שלש בהמות' (נזיר ד:). שהקדים הגילוח לפני הקרבנות, למרות שהבאת הקרבנות קודמת לגילוח. וכן מלשון הכתוב באבשלום (שמואל ב' יד, כו) נראה שעיקר הדבר בנזיר עולם הוא גילוח השער.]

או אפשר ששניהם כאחד הם השורש להלכה זו, וכן מסתבר. וכלשונו של הרמב"ם בספר המצוות מ"ע קיא - 'הגילוח נקשר בקרבן, והקרבן נקשר בגילוח, ובקיבוצם יגיע התכלית האחד.'

חקר ועיון

הרב חיים יצחק פרוש

הפטרה בנביא וקריאתה בקלף (א)

והובא טעם זה באבודרהם (עמוד קעב) ובתוס' יו"ט (מגילה פרק ג משנה ד) ובלבוש (סימן רפד סעיף א) ובב"ח וט"ז (ריש סימן רפד) ובשו"ע הרב ובמש"ב (שם סק"ב) ובעוד הרבה אחרונים.

והטעם שלא תיקנו ברכת המצות על הפטרה, כתב החיד"א בכסא רחמים' (על מסכת סופרים פ"ד) דהיינו משום דעיקר התקנה היתה משום צרה וגזירה שלא לקרות בתורה, אבל בריטב"א מגילה (כא.) ס"ל דהברכה שלפניה הוי ברכת המצות ושלאחריה ברכות השבח. טעם ב. כתב רש"י בתשובה (הפרדס עמוד שה) והובא בי"ש בלי הלקט' (סימן מה ובב"י או"ח סימן קלב), דמנהגם לשהות שעה אחת בביהכ"ס אחר תפילתם, והיו מביאים ספרים וקוראים בתורה ונביאים וכתובים ובמשנה ובשמועות והיו מפרשין, וכיון שרבתה העניות והיו צריכין למעשה ידיהם, ולא יכלו לעסוק כ"כ, והניחו התורה במקומה הואיל ויש בה דברים הרבה, אבל בנביא עקרו [מלקרות בהם]. ואעפ"כ היו קוראין בנביא אלו שני פסוקים, 'ובא לציון גואל, ואני זאת בריתי'. ועדיין הן במקומם קבועים עלינו [לאמרם] בכל יום. ובשבת ויו"ט יש פנאי ואין בו ביטול מלאכה לעם, החזירו עטרה ליושנה לקרות בנביא בהפטרות ובתרגום וקורין מעין היום. [ועל כן אין אומרים ובא לציון [בשבת] שחרית, שהרי כבר קראו בנביא, ואעפ"כ אומרים אותו במנחה שלא ישכח בימות החול]. ולפי רש"י יוצא שבעיקרו נתקן משום חיוב תלמוד תורה, זכר ושריד מסדרי הלימוד של הקדמונים, ואח"כ החזירו הדבר ליושנה וקיבל צורה חדשה. [וכנראה שאז תקנו גם ברכות ההפטרה].

טעם ג. כתב התשב"ץ בשו"ת ח"א סימן קלא, קריאת הפטרה אינו אלא לכבוד הנביאים בעלמא, ולא היתה תקנה מחוייבת כקריאת התורה, שהרי משה תיקן להם לישראל שיהיו קורין בתורה, ועזרא תיקן תלתא גברי כדאיתא בפרק מרובה (ב"ק פב.), וכיון שאינה אלא לכבוד בעלמא משום הכי הקילו בה וכו'. היוצא מדבריו דנתקן הקריאה בנביא רק משום כבוד הנביאים.

זמן התקנה.

רב האי גאון בתשובה (אוצר הגאונים מגילה סימן קו) כתב, מצוה זו לתרגם בביהכ"ס על הקורא בתורה ועל המפטיר, הלכה זו ירושה מימות הנביאים. אבל רוב רבותינו כתבו, שהוא תקנת תנאים מזמן הבית שני [דמשה רבינו לא תיקנה דהרי לא היו קיימים הספרי נביאים בימיו]. ובספר המכריע שם כתב שעזרא תיקנם. [דבימי בית

כתב המהר"י אלגאזי בספרו 'אמת ליעקב' (הלכות קריאת התורה, במשפט הפטרה), אמר הפעוט מדאגה מדבר, כי פעם ראיתי לאחד מיחידי הקהל נגש אצל מרביץ תורה של הקהל לשאול, שיודיענו מה טעם שם 'הפטרה' שקראו לקריאת הנביאים בשבת, ועמד המרביץ התורה ולא ענהו דבר, כי לא ידע מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה. ע"כ ראיתי ונתון אל לבי לכתוב כאן טעמים שיש בדבר כו'. ודרכנו בדרכו להביא בתחילה עיקרי הטעמים למה ועל מה נקראת 'הפטרה' וטעם לתקנתה ואימתי נתקנה עד המנהג בקריאה בקלף.

טעמים לקריאת הפטרה

טעם א. הוא ידוע ומובא לראשונה בספר 'המכריע' (סימן לא) לבעל התוס' ר"ד בשם רבינו תם דפעם אחת גזרו" שמד שלא לקרות בתורה, ותקנו לקרות בנביאים [שבעה גברי] מעניינה של פרשה, והיו קורין בנביאים כ"א פסוקים, כמו אילו היו קורין בתורה כ"א פסוקים, שלשה פסוקים לכל אחד מהשבעה קרואים שקורין בתורה. וגם היו מברכין אנביאים שבעה ברכות, כמו אילו היו קורין בתורה דהיו מברכין שבעה. ועל כן גם לאחר כך שנתבטל השמד וקורין בתורה, מ"מ תיקנו שהמפטיר יהא קורא בנביאים כ"א פסוקים, [וביום טוב שקורין חמשה סגי בט"ו פסוקים]. (רמ"א ודרכי משה סימן רפד סעיף א בשם מהר"ם פאדווה סימן עח). ויהא קורא בתורה תחילה מפני כבוד תורה, שאם לא היה קורא בתורה אלא בנביא, ומברך על קריאתו, יהא כבוד תורה וכבוד נביא שוה, על כן צריך שיהא זה שמפטיר בנביא קורא בתורה תחילה ואח"כ בנביא, דבמה שמקדים לקרוא בתורה, אנו רואים דגדולה היא התורה מהנביא. [ובאמת זה מפורש בגמרא (מגילה כ. סוטה לט:)] המפטיר בנביא צריך שיקרא בתורה תחילה, מפני כבוד תורה, ופירש"י שלא יהא כבוד תורה וכבוד נביא שוה [ולכן יברך המפטיר גם כן ז' ברכות] דהיינו שתי ברכות שמברך המפטיר על התורה לפניו ולאחריה, ואחת על הנביא לפניו וארבע לאחריה (משנ"ב רפד סק"ד) כנגד ז' שקראו בתורה, עכ"ל.

א. ובאיזה תקופה היתה הגזירה הנ"ל, בספר התשבי לרבי אליהו בחור [שורש פטר] הובא בתוס' יו"ט שם, אנטיוכוס הרשע מלך יוון גזר על ישראל שלא יקראו בתורה ברבים, מה עשו ישראל, לקחו פרשה אחת מנביאים שעניינה דומה לעניין מה שקורין בפרשה של שבת היא. והמשל בשבת בראשית קראו, כה אמר 'בורא שמים'. ולנח קראו 'כי מי נח' וכן כל פרשה. ועתה אף לאחר שבטלה הגזירה, המנהג הזה אינו בטל. ועד היום קוראים אותן הפרשיות של נביאים אחר קריאת התורה.

וכשבטלה הגזירה ונשארה התקנה, קבעו חכמים (מגילה כא.) דבשני ובחמישי אין מפטירין, ופירש"י שלא יקשה לציבור שהם ימי מלאכה. וכן בר"ח ובחול המועד דמותר במלאכת דבר האבד.

ובשבת במנחה ג"כ לא מפטירין, שהרי כל היום היו רגילין לדרוש, [ועיי"ש בתוס' ד"ה שהקשו משבת כד ע"א דאמרינן 'המפטיר בנביא' במנחה בשבת א"צ להזכיר של יו"ט, ותירצו התוס' דאז 'קראו בכתובים' כדאמרינן בגמרא (קטז.), ויש מקומות נוהגין כן. אבל ברש"י שם ד"ה המפטיר כתב, מצאתי בתשובת הגאונים שהיו רגילים לקרות בנביא בשבתות במנחה עשרה פסוקים, ובימי פרסיים גזרו גזירה שלא לעשות, וכיון שנסתלקו נסתלקו. אבל בראשונים במגילה שם כתבו דאין מפטירין במנחה היינו שאין תקנה קבועה להפטיר במנחה דשבת כשם שהיא תקנה קבועה בבוקר. [ומצינו מנהגים בקהלות שונות שהיו קורין גם במנחה, ויש אומרים שאמירת שתי מזמורי 'הללו-ה' שהם כל אחד עשרה פסוקים אחרי קריאת התורה, הם במקום הפטרה בכתובים ואכמ"ל].

וזה שקורין במנחה בתענית כתבו התוס' שם, הטעם דכתיב בה 'שמרו משפט ועשו צדקה', ואגרא דתעניתא צדקתא לעת ערב, ומשום הכי נכון לאומרו בערב אחר שעשו צדקה].

הפטרה בכתובים

כתב הלבוש (סימן רפד סעיף א), ומה שקורין הפטרה דוקא בנביאים ולא בכתובים, "ל מפני שגם הגזירה היתה עליהם ולא על הנביאים. א"נ משום שבנביאים נמצא מענין כל הפרשיות שבתורה משא"כ בכתובים. וכ"כ בבאר היטב (שם).

ובערוך השולחן (שם) כתב דמפורש במשנה בריש כל כתבי דאין קורין בכתובים בשבת מפני ביטול בית המדרש, דכתובים הוא דבר הממשיך הלב ואתי לאמנועי מלשמוע דרשה. [אבל בתוס' שבת הנ"ל משמע שכן קראו בכתובים].

והיעב"ץ בסידורו כתב (הלכות קריאת התורה) - 'אבל בכתובים לא נמצא מענין קריאת הפרשיות, אכן כבר תיקנו גם אמירת מזמורי תהלים בשירי הלויים, וחמש מגילות בזמנן'.

ביאור לשון הפטרה

כתב האבודרהם והלבוש (שם), לפי שנפטירין בה מקריאת התורה בשעת השמד, וי"א שנקרא הפטרה, משום דאמרינן בסוטה (לט.) כיון שנפתח ס"ת אסור לספר אפילו בדבר הלכה וכו', ולאחר קריאת התורה הותר להם לפתוח ולדבר, והוא מלשון יפטירו בשפה (תהלים כב, ח). [ואין הכוונה שמתוך לפתוח לדבר דברים בעלמא חלילה, שהרי וודאי כולם צריכים לשמוע הפטרה, אלא כוונתו לומר שמותר לדבר בדבר הלכה, שזה בשעת קריאת הפרשה הוה ג"כ אסור כדי לשמוע הקריאה מפי הש"ץ].

ועוד כתב באבודרהם, דהוא לשון סילוק מן הדבר, כלומר אחר שקראו הפטרה נסתלקו מתפילת יוצר [שחרית] ומתחילין מוסף.

והרע"ב בפסחים (פרק י משנה ח), אני שמעתי מלשון 'פטירו בשפה' כלומר פותחין ואומרים. ורובתי פירשו לשון 'הנפטר מחבירו'. וכ"כ התוס' יו"ט מגילה שם, בירושלמי (סנהדרין פ"א ה"ב) מצינו שקורין להפטרה 'אשלם', והיינו מלשון השלמת הקריאה.

ובערוך השולחן כתב, דיותר נראה דהוא לשון התחלה, ומצוי במדרש עביד לה אפירתא. וכמו אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן בשלהי פסחים (ק"ט:). והכוונה שמתחיל בדברי נביא שם זה בלשון ארמי להסביר להמוני, ולכן בזמן הש"ס היו מתרגמין הפטרה.

ראשון עדיין לא היו כל הנביאים כתובים עד לימי בית שני, דהרי בגמרא (ב"ב יד:) אמרינן, יהושע כתב ספרו, שמואל כתב וכו' ירמיה כתב וכו' אנשי כנסת הגדולה וכו', עזרא כתב ספרו ודברי הימים. ואז נשלמו כל כ"ד כתבי הקודש של הנביאים. וכנראה שעד אז לא קראו הפטרה].

סדר ותוכן ההפטרות.

בימי חז"ל לא היה סדר קבוע להפטרות, וכמ"ש הראב"י אב"ד בעל 'האשכול', כי הפטרות לא היו סדורות בימי חכמי התלמוד כמו שהן סדורות היום אצלנו, ובאותן הימים היו מפטירין כל אחד בכל מקום שהיה רוצה. וכן כתב הב"י בכסף משנה (הלכות תפילה פרק י"ב הלכה ב"ב) - 'נראה שלא היה להם באותו זמן הפטרות קבועות כמונו היום, אלא כל אחד היה מפטיר ענין שנראה לו שהוא מתייחס לפרשה, [ומשום כך] גם בזמננו זה יש חילוק מנהגים בהפטרות'. וכתב המחצית השקל (סימן תכח סק"ט), והטעם להיות אותן הפטרות של 'שבעה דנחמתא' חשובין יותר, כי לכל שבתות השנה לא בררו לנו חז"ל ההפטרות, כי אם אמרו שיקראו בנביא מענין פרשת היום, והניחו הדבר לחכמי הדורות לברר כפי הנאות בעיניהם, משא"כ אותן הפטרות שבררו לנו חז"ל. [ובאמת בפיוטים הקדמונים רואים הרבה שינויים בתוכן ההפטרה. ועיין באמצק"ת סוף ח"י רשימה של הפטרות לפי כל מיני מנהגים וקהילות].

ועם כל זה רואים אנו שבימי חז"ל היה הגיון וסדר מסויים בבחירת ההפטרה, וכמו שאמרו בגמרא (מגילה ל.) דבארבע פרשיות מפטירין מענין הפרשיות ואחר כך 'לסדר הפטרות הוא חוזר', ופירש"י שעד הנה מפטירין מעין ארבע פרשיות הללו. ובמאירי שם (כט.) מחדד יותר את הדברים, שבאותן שבתות של ד' פרשיות מניחין ההפטרה של סדר היום ומפטירין בהפטרות של פרשיות, מפני שבהפטרה הולכין אחר קריאת ספר האחרון, והוא ענין דסליק מינה, ואין יוצאין כלל מזה, אלא במחר חודש' שמפטירין בה אף על פי שלא קראו בה אלא בסדר היום מטעם הכרזה. [ועיין 'ארחות חיים' הלכות קריאת התורה סימן ס]. ובגמרא (מגילה לא.) נזכרו סדר קריאת ההפטרות למועדים מענינה של יום. ויש הפטרות מעניינא דיומא שמקורם רק בפסיקתא רבתי, כגון ג' דפורענותא וז' דנחמתא.

אמנם בשאלתות פרשת נצבים (שאלתא קסא) כתב, דמחוייבין כל ישראל למיקרי בפרשה ובנביא כל יומא בעניינא דיומא, דכתיב וידבר משה את מועדי ה' אל בני'. משמע מדבריו דקריאת הנביאים דמועדים יש לה רמז מן התורה.

וברמב"ם (הלכות תפלה פ"ג ה"ג) כתב, ומפטירין בכל שבת ושבת בנביא מעין שקרא בתורה. וכ"כ בטור סימן רפד. [ויש מחלוקת בפוסקים האם הסדר שלנו הוא לעיכובא גם בדיעבד. וכשקורין בב' פרשיות האם מפטירין מעין האחרונה או הראשונה. עיין בתוס' מגילה כג ע"א ד"ה כיון ובראשונים שם].

[ולכאורה נראה לומר דבזמן חז"ל שהיו בוחרים בעצמם ההפטרות, כנראה שהיה להם ספרי נביאים שלימים כתובים על קלף, ומהם היו בוחרים מה לקרות, דאין לומר שהיה להם ספרי אפירתא כדלקמן, דהרי לא היה להם סדר מסויים שיוכלו לכתוב רק ההפטרות, דהרי קראו כל מקום לפי רצונם. ואם כנים הדברים א"כ יש לנו מקור קדום שבימי חז"ל קראו ההפטרה בנביאים על קלף].

זמני קריאת ההפטרה.

בזמן הגזירה היו קורין בנביא בכל יום שהיה ראוי לקרות בו בתורה,

ספרא דאפטרותא

איתא בגמרא (גיטין ס.) רבה ורב יוסף אמרו תרווייהו האי ספר אפטרותא אסור למיקרי ביה בשבת, מאי טעמא דלא ניתן להיכתב, מר בר רב אשי אמר לטלטולי נמי אסור, מאי טעמא דהא לא חזי למיקרי ביה, ולא היא, שרי לטלטולי ושרי למיקרי ביה, דרבי יוחנן וריש לקיש מעייני בספרא דאגדתא בשבתא, והא לא ניתן להיכתב, אלא כיוון דלא אפשר עת לעשות לה' הפרו תורתך. [ופירש"י, לא ניתן להיכתב, פחות מספר אחד שלם לעצמו דלא ניתן להיכתב שום דבר גמרא והלכה, כדאמרין אלה אתה כותב וכו'. כיוון דלא אפשר מליכתב שנתמעט הלב והתורה משתכחת, עת לעשות לה' וכו', ה"נ כיון דלא אפשר, שאין לכל ציבור וציבור יכולת לכתוב נביאים שלם].

מבואר בסוגיין דמעיקר הדין לא הותר לכתוב אלא ספר נביא שלם כצורתו וכדקדוקו [וכמו דבס"ת לא הותר לכתוב אלא כצורתו] וכן נהגו בימי קדם, אלא משום דלא היה ביכולת הציבור לכתוב נביא שלם, התיירו משום עת לעשות לה' לכתוב ספרא דאפטרותא [דהיינו כל ההפטרות שנוהגים לקרות בספר אחד על קלף] ולא נביא שלם. [ומשמע מהגמרא דבאופן שלא ניתן להיכתב בשלימות כדינו וכצורתו אסור לקרות בו, ורק משום 'עת לעשות' התיירו, והטעם ביאר החזו"א (או"ח סימן ס סק"ט) שהוא בזיון לקרוא את הנביא שלא כצורת מסירתו, ועוד שכיון שאינו כצורתו חשיב כקוראו בעל פה, ומדין 'דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרו בעל פה', ועיי"ש בחזו"א שהאריך בכל הגדר בבעל פה וההיתר לכתוב משום עת לעשות].

ובתוס' ר"ד (גיטין שם) כתב דגדרו, כיון דלא אפשר, עת לעשות לה', שאין כל ציבור וציבור יכולין לכתוב כל הנביאים, הלכך מותר ללקט כל ההפטרות ולכתבם בספר אחד. וכ"כ המאירי (שם) ספר הפטרות אין שם ספר שלם אלא פרשה מכאן ופרשה מכאן. ועוד הרבה ראשונים הגדירו כך.

והנה בלבוש (סימן רפד ס"א) כתב, לא נתקנה ההפטרות אלא בציבור אחר שקראו בס"ת, כיון שהיתה ההפטרות במקומה בשעת השמד, אבל במקום שאין ס"ת אין לקרות ההפטרות עם הברכות דהוי ברכה לבטלה, רק יקראנה בלא ברכה. וכיון שאין קריאת ההפטרות אלא בציבור, תמהתי כל ימי שלא ראיתי באחד מן המקומות שנוהגין לכתוב ההפטרות כדין ספר, כמו שכותבין המגילה שקוראין בציבור, כי היה נראה לי שאין יוצאין בציבור כלל בקריאת ההפטרות שקוראין בחומשין הנדפסין, כיון שאין נכתבין בכל הלכות ס"ת או במגילה וצ"ע. [מדבריו משמע דלא היה להם נביאים על קלף, ולכך תמה למה אין כותבין על הקלף, דהא על עצם הקריאה בספר אפטרותא הרי התיירו בגמרא].

והמלבושי יו"ט (שם) הקשה, דאישתמטתיה להלבוש הגמרא דגיטין הנ"ל דהאי ספרא דאפטרותא שרי למיקרי בשבת וכו' כיון דלא אפשר. וחדשים מקרוב באו כותבין ההפטרות לבד, וטועים שלא הועילו, כיון שאין ספר שלם וגם עושין שני עמודים, ואני תקנתי עמודיה בקהל וינא ופראג שלא יהיה רק עמוד אחד, דבמסכת ב"ב (יג:) הקפידו שלא לעשות רק עמוד אחד לנביאים עכ"ל. וכן הקשה גם הט"ז (שם סק"ב) על הלבוש.

ובמג"א שם (ריש הסימן) הביא קושית הלבוש, וכתב, ואני אומר שמנהג קדמונים עיקר, דמהגמרא גיטין משמע דהא דהתיירו לכתוב ההפטרות [לבד] היה רק משום 'עת לעשות', דלא היה יכולת ביד הציבור לקנות להם נביאים שלמים, וא"כ השתא שנתגלה מלאכת

הדפוס, והספרים בזול, אסור לכתוב הפטרות, דהא קי"ל דפוס כתיבה מעלייתא היא, ואף שהם על הנייר כשר בספרי נביאים, ואף שאינם בגלילה, כמו שמברכין על שיר השירים ומגילת איכה וכו'. [וביאר שם המחצית השקל, דכיון שאפשר ע"י הדפוס ליכא משום 'עת לעשות', חזר הדבר לאיסורו דאין לכתוב הפטרות לבד, כיון דאפשר מתוך הנביא הנדפס בשלימות, דמה לי דפוס ומה לי כתיבה לשיטתו]. ועיי"ש שהביא מתשובת הרשב"א ועוד דמברכין על ההפטרות אפילו בספר פסול, דלא קפדינן. [ולמעשה המג"א סותר עצמו, דבסימן שלד סעיף יב סק"ח כתב מפורש לגבי הצלת ספרים משריפה בשבת, דבכתבי הקודש בעינן קלף ודיו ואם לאו אין בו קדושה. ועיין שם במשנ"ב סק"ל ובשעה"צ ובביאור הלכה ובחזו"א שם ס"ק יד, ובשו"ע הרב סימן רפד קו"א סק"א כתב דהמג"א באמת חזר בו ממ"ש בשל"ד ולא בעינן קלף ודיו].

אבל הט"ז שם מיישב דמותר לקרות בספר הפטרות, דאחרי שהתיירו משום 'עת לעשות' נשאר ההיתר לכתוב ההפטרות לבד, דאפילו יהיו נכתבים אין להם דין ספר אלא משום 'עת לעשות', הכי נמי בנדפסים לבד, דאפילו יהיו נכתבים אין להם דין ספר אלא משום 'עת לעשות', הכי נמי בנדפסים דהדפוס יש לו דין כתיבה ממש. [ובמגילה אין צריך לומר משום 'עת לעשות', כיון שהוא ספר בפני עצמו על כן כותבים אותו].

וב'אליה רבה' (שם סק"ג) חולק על המג"א וכתב, דלאו ראייה היא מ'שיר השירים' ו'איכה' כמו שכתב הלבוש סימן תקנט ס"א [ד'שיר השירים' קורין כל יחיד ויחיד לעצמו ולא הש"ץ, ו'איכה' מפני שהסופרים לא נהגו לכותבם משום שאנו מחכים ומצפים בכל יום שיהפך לנו לששון ולשמחה, ואם היו כותבים מגילת איכה, היה נראה כמתייאשין מן הגאולה ח"ו]. ועוד דקצת פוסקים ודאי ס"ל דוקא קלף בעינן וכמ"ש בשו"ת רמ"א סימן לה. ועוד דודאי עדיף כתיבה מדפוס, ועוד שלא נדפסו השמות לקדושה כמו כתיבה. ומ"מ נ"ל דאותן שאין להם הפטרות כתובה בקלף, לא יקראו מחומשין הנדפסים בהפטרות לחוד, דכיון שחשיב להו כמו נכתבין א"כ עדיף שיקראו מספר נביאים שלם הנדפסין, כיון שאפשר [לקנות] לכל ציבור וציבור.

לסיכום, בזמן חז"ל שגברה העניות ולא היה ביד הציבור כסף לכתוב נביאים שלמים על קלף, התיירו לכתוב ספר הפטרות לבד על קלף משום 'עת לעשות'. ודעת הלבוש כי אין יוצאין בקריאת ההפטרות מתוך ספר מודפס רק מתוך ספר קלף הכתוב כדין [או ספר הפטרות או נביאים שלימים]. ודעת הט"ז ומלבושי יו"ט דיוצאים גם בקריאה מתוך ספר מודפס, ודעת המג"א דאין יוצאים בספר הפטרות על קלף רק בספר מודפס [או בנביאים שלימים]. ודעת האליה רבה דכשאין הפטרות בקלף צריך לקרות מתוך תנ"ך שלם מודפס.

[ועיין בחזון איש (סימן ס סק"א) מה שהאריך ומסיק לבסוף, הלכך לדין דהכל נעשה ע"י דפוס, והוא שלא מכאן אדם ושלם בדיו ולא על הקלף, והסופרים נתמעטו, וודאי הוי לא אפשר. ונראה דאין נפקותא לדין בין ספר שלם למגילה, כיון שאינו על הקלף ולא בדיו ולא ע"י סופרים וכו', ולפיכך כשאין נביא כתוב כדינו, ומפטרין בציבור בקונטרס, אין נפקותא בין קונטרס של תנ"ך שלם או אפטרותא בחומש. והנה הותרה לדין כתיבת התורה משני טעמים נפרדים, כתיבת תורה שבע"פ משום ד'בצר ליבא', וכתיבת תורה שבכתב שלא בספר על הדיו משום עניות, שאי אפשר לנו להשיג כתובות כהלכתן ללמוד בתוכן עיי"ש עוד.

המשך יבוא א"ה

הפשט והדרש

הקדוש הוא מן השם יתברך לפי השכל, ואין הדיבור של השם יתברך שרוצה וחפץ בו, מבלי טעם ושכל. שאילו היה כך הדבר, שהוא מצד שהוא רוצה וחפץ, אין מתחייב מזה דבר אחר, שהרי ענין זה דרך רצון וחפץ בלבד. אבל דיבור של הקדוש ברוך הוא, שהוא התורה, אינו כך, רק מצות התורה הם מתחייבים לפי החכמה, ומהדברים המתחייבים לפי החכמה נמשכים עוד דברים, ומתחייבים מהם עוד דברי חכמה, ודבר זה ידוע לכל משכיל. לכך התורה אשר דבריה מושכלים, נמשכים ומתחייבים מזה דברים הרבה מושכלים. וזה ענין התורה התמימה, אשר כתוב אחד מתחלק ומתפשט לכמה טעמים, יש רחוק מפשוטו, ויש קרוב לפשוטו. דומה לאילן אשר שרשו ועיקרו בארץ, נמשכים מעיקר שלו דברים, יש רחוק מן העיקר, ויש קרוב, מכל מקום כלם הם נמשכים מן השורש. וכן הוא בתורה; השורש הוא אחד, הוא פשט הכתוב, ומן הפשט מתחייב דברים הרבה לכל צד, והם הדרשות. והאדם הוא חושב כי הדרש הוא מחולק בפני עצמו, ואינו יוצא מן פשט הכתוב, ואין הדבר הוא כך כלל, כי היורד לעומק דברי חכמים ימצא דבריהם נמשכים מן הפשט, ומתחייבים ממנו, יש קרובים, ויש רחוקים, אבל השורש אחד, ודבר זה ברור מאוד, ואין להאריך עוד.

ועוד יש לך לדעת ולהבין, כי כל מה שדרשו חכמים מן הכתוב, לא היה עיקר שלמדו זה מן הכתוב, רק כי בלא זה הדבר הוא כך לפי דעת ושכל חכמים, והדבר הוא אמת בעצמו. וכאשר הדבר הוא אמת בעצמו, רק שאי אפשר שלא יהיה נרמז הדבר הזה בכתוב, כי התורה היא תמימה ויש בה הכל, ולפיכך אי אפשר שלא יהיה הדבר נרמז במדרש, אף שהוא רחוק מאוד, סוף סוף נמצא בתורה הכל, כמו שראוי לתורה.

באר הגולה שם

האזון ב"ה בחכמתו יתברך רשם בתורה שבכתב כל תורה שבעל פה שאמר למשה, אבל לא הודיע למשה כל מה שנתן לו בעל פה היכן הוא רמז בתורה שבכתב וזו היא עבודת בני ישראל עמלי תורה ללבש ההלכות שנאמרו למשה בסיני והסודות והדרשות כולן יתנו להם מקום בתורה שבכתב, ולזה תמצא באו התנאים וחברו תורת כהנים וספרי וכו' וכל דרושתם בכתובים אינם אלא על פי ההלכות והלבישים בתורת ה' תמימה שבכתב, ואחריהם ועד היום זו היא עבודת הקודש בני תורה לדייק המקראות וליישבם על פי המאמרים שהם תורה שבעל פה,

אור החיים ויקרא יגלו

אך תשכיל כאשר תתבונן על מה אדני דרשות רבותינו ז"ל הטבעו, והוא, כי כל מילה ושם ופועל הוא משותף בהבנתו לכמה ביאורים, והפשט מהמילה הוא כפי ביאור המילה לפי המשך ענינה, והדרש הוא כפי הבנת ביאורו המשותף לו.

אדרת אליהו בראשית א,א

כל דברי תורה שבע"פ מוכרחים ומוטבעים בפשט הכתוב ובעומק הלשון, וכי הדרוש הוא לבדו הוא הפשט הפשוט המיוסד כפי חוקי הלשון האמיתיים והברורים, וכל מקום אשר דרשו חז"ל איזה דרוש יש שם איזה זר היוצא מכללי הלשון, וע"י הדרוש ישוב הכתוב לאיתנו כמשפט הלשון וחוקותיו.

מלבי"ם ויקרא – הקדמה

המשך בעמוד יב

כבר אמרו רבותינו זכרונם לברכה אין מקרא יוצא מידי פשוטו, ובאמרו אין מקרא יוצא, ולא אמר מקרא נדרש כפשוטו, למדנו כי אף על פי שיש לתורה שבעים פנים אין כל אחד מהם מכחיש הפשט, ואולי הפשט אחד מן הע'. ואם כן אין רשות לשום חכם לפרש בו פירוש שיכחיש את הפשט שאמרו רבותינו זכרונם לברכה.

האמונה והבטחון לרמב"ן פ"ט

שאם אתה בא להוציא פסוק אחד מידי פשוטו ללא דבר גם כל התורה כולה נוכל להוציאה מפשוטה ונמצאו כל המצוות בטלות.

אגרות הרמ"ה סימן מא

ויש מן המדרשים שכוונת חכמים בהם לדרוש המקרא בכל ענין שיכולין לדרוש, וסמכו על מה שכתוב (תהלים סב, יב) 'אחת דיבר אלהים שתיים זו שמעתי'. וכן מה שנאמר (ירמיה כג, כט) 'הלא כה דברי כאש', ולמדו מזה שמקרא אחד יוצא לכמה טעמים, כמו שאמרו בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין לד א). ואל תתמה על זה, הלא תראה רוב פעמים אפילו הדייט אחד מדבר דבריו מורכבין שיש להם שתי פנים, וכל שכן דברי חכמה שנאמרו ברוח הקודש. ועל דרך זה דורשין החכמים המקרא בכל ענין שיכולים לדרשו, ואמרו (שבת סג א) אין מקרא יוצא מידי פשוטו, שהוא העיקר. וכל המדרשים הנדרשים בו, יש מהן שהוא עיקר קרוב לפשט, ויש מהן שיש בו רמז כמעט.

של"ה - כללי התלמוד (יז) כלל דרושים ואגדות

אין מקרא יוצא מידי פשוטו - פירוש כי הפשט הוא יותר ראשון להבנה מן הדרש, ואם כן צריך שיהיה הפשט גם כן אמת שאם לא כן רק היה הדרש אמת לא תקרא ח"ו תורת אמת, כי הפשט הוא ראשון מן הדרש, ועוד כי לא היתה התורה נתונה רק ליחידי הדור הידועים הדרש לא לכל ישראל והתורה נתונה לכל ישראל גדול וקטון, לפיכך צריך שיהיה הפשט אמת ואין מקרא יוצא מידי פשוטו.

מהר"ל, חדושי אגדות חלק א עמוד לח - מסכת שבת

כל דברי הדרשות אשר הם בתלמוד ובשאר מדרשים כולם, אין אחד מהם הן גדול הן קטן שאין הדברים עומק הכתוב על פי אמיתתו, כאשר הוא מעמיק בפירוש הכתוב ימצא אותו, שלכך נקרא דרשה כי הוא דרישת הכתוב בחקירה ובדרישה מאוד מאוד עד עומק הכתוב. ואף כי לפעמים ימצא זה דורש בעניין זה וזה בעניין אחר, דבר זה אינו קושיא כי בודאי צורת הפשט הוא אחד, אבל הדברים העמוקים היוצאים ממנו הם הרבה מאוד. וכן כל דבר דובר שנמצא בעולם הוא אחד בעצמו כאשר הוא נגלה לעין כל, וכאשר יבחן כל דבר על אמיתת ענינו ומהותו, ימצא בו דברים וענינים הרבה וכולם הם אמת ברור, ולפיכך כאשר אם בחנו אמיתת הכתוב ימצאו דברים הרבה מתחלפים וענינים שונים כפי הענין והכל הוא אמת, רק מי שאינו עומד על דבריהם נראה לו הדבר זר.

באר הגולה, באר השלישי פ"ד

הדיבור הקדוש הוא מתחלק לכמה פנים ולכמה דברים. כי הדיבור

אשר בחר בנביאים טובים

וגם בדברי הראשונים הנ"ל שפירשו דנביאים טובים בא לאפוקי נביאי שקר, יש לפרש דכוונתם בזה, דמה דאומרים הלשון נביאים טובים, הכוונה בזה שבאמת כל נביאי האמת היו טובים. ולעומתם כל נביאי שקר היו רעים, שהרי עשו ההיפך מרצונו ית"ש, וזה רע לבני ישראל. נמצא שהם רעים למקום ולבריות, שהם מסיתים אותם לעשות את הרע בעיני ה' ומונעים אותם מלחזור בתשובה, ועל ידי זה הם גורמים להם לרעה. שאף שבזמנו היו שחשבו אותו לנביא טוב מפני דבריו הנעימים והנוחים לאוזן שומעיהם, אך באמת הוא רע, משום שגורם רע ח"ו לבני ישראל, וכן להיפך נביא הטוב, אע"ג שהרבה החשיבוהו לנביא רע, עם כל זה הוא באמת נביא טוב, משום שגורם טוב לישראל.

וזה עומק כוונתם של הראשונים הנ"ל, אלא שדרכם של רבותינו לקצר. ומה שלא אמרו לאפוקי נביאים רעים, הוא משום שבתנ"ך וכן בדברי חז"ל לא מצינו התואר נביא טוב או נביא רע, רק נביא אמת או נביא שקר, והוא באמת נביא רע.

והנה על פירושו של רבינו שלמה הנ"ל, שכתב שהנביאים נקראו "נביאים טובים" משום שהם טובים לישראל שמתפללין עליהם, דקדקנו למה נקט פרט זה, הלא זהו רק פרט אחד מרוב טובתם של הנביאים לישראל. אמנם יש לפרש דבאמת דבר זה כבר מורה על כל מהות האדם, דמאחר שהם מתפללים על בני ישראל, הרי זו הוכחה ברורה שכל כוונתם כלפי ישראל רק לטובה, ואשר על כן הם מתפללים עליהם, משום שרצו בטובתם של ישראל בכל לבם ונפשם, ועל כן גם נבואתם היא לטובה ישראל. ולכן שפיר נקראים "נביאים טובים", ומעתה מובן שפיר למה נקט דוקא פרט זה, ואשר בשביל דבר זה נקראו "נביאים טובים", והבן.

וכעין זה כתב גם הגאון המובהק רבי יצחק דוב הלוי באמבערגער זצ"ל אב"ד ווירצבורג בסידורו "עבודת ישראל" (רעדלהיים תרכ"ח) בסדר ברכת הפטרה וז"ל: בנביאים טובים. שהם טובים לישראל שמתפללים על ישראל, ומוכיחים אותם ומדריכים אותם בדרך הטוב עכ"ל. וכן כתב גם הגאון רבי יצחק מאלצאן זצ"ל בסדור 'אשי ישראל' להגר"א (שחרית של שבת) עיי"ש שכתב דלכאורה יש לשאול, דמנין לנו 'שתוכחתם הוא לטובתם', ועל זה קמקדים ואומר 'שמתפללים על ישראל', שזוהי ראיה שהתוכחה והדרכה שלהם הוא גם כן לטובתם של ישראל, כמו שביארנו לעיל.

ברכת אשר בחר בנביאים טובים פתיחה להפטרה

והנה ברכה זו 'אשר בחר בנביאים טובים', היא הפתיחה לקריאת דברי הנביא, והכנה לזרז אותנו לשום לב אל דברי הנביאים שבאו לחזק דברי תורה. והגם שהם דברי תוכחה אשר לא בכל פעם הם ערבים לשומעיהם, דלפעמים ידמו כ"דברים רעים", אך צריכים לדעת ולזכור שבאמת כל דבריהם רק לטובה, וזוהי יסוד גדול. ומעתה מובן היטב למה קבעו לנו חז"ל לומר ברכה זו לפני קריאת הנביא, והבן.

**מתוך ספרו של המחבר
העומד לצאת בקרוב בס"ד**

מברכין על הפטרה בתחילתה 'אשר בחר בנביאים טובים, ורצה בדבריהם הנאמרים באמת וכו'. וצריך להבין מהי ההדגשה "בנביאים טובים" וכי יש נביאים שאינם טובים, ומה בא ללמדנו. ומצאתי בדברי הראשונים שביארו הלשון "נביאים טובים" שבא להוציא את נביאי השקר. עיין מה שכתב רבי יהודה בן יקר (פירוש התפלות והברכות עמ' ק"ח) - 'אשר בחר בנביאים טובים וכו' לאפוקי נביאי השקר דכתוב (ירמיה פרק כ"ז פסוק ט"ו) והמה ניבאים בשמי לשקר, וכן פירוש אבודרהם (שחרית של שבת), וכן כתב הכסף משנה (הלכות תפלה פי"ב הט"ו). ויש להבין, שלפי דבריהם היה צריך לומר "נביאי אמת" שהוא ההפך של נביאי השקר, דנביאים טובים הלא ההפך של "נביאים רעים" ולא של נביאי השקר. ועוד צ"ע מה בא ללמדנו שבחר בנביאים טובים שהם נביאי אמת, הרי פשיטא שלא בחר בנביאי שקר.

ומצאתי עוד פירוש בדברי הראשונים, והוא בסידור רבינו שלמה ב"ר שמשון מגרמייזא (דף קע"א אות ס"ז ענין ברכות הפטרה) שכתב שהנביאים נקראו נביאים טובים מפני שהם טובים לבני ישראל "שמתפללין עליהם", כמו שמצינו במשה רבינו שהיה מתפלל על ישראל וכן כל הנביאים.

אמנם גם פירוש זה צריך עיון, דלמה נקט פרט זה דוקא, שנקראים נביאים טובים על שמתפללים על בני ישראל, הלא זה רק פרט אחד מרוב טובתם לישראל. וגם תמוה שבשביל דבר זה בלבד יקראו בתואר "נביאים טובים".

תוכחת הנביאים לטובתם של ישראל

ונראה לפרש, דהנה דברי נבואתם של הנביאים מלאים דברי תוכחת ה', להוכיח את בני ישראל להשיבם מדרכם הרעה, למען לא תבוא הרעה עליהם ח"ו בגלל עונם, ועל ידי תוכחתם ואזהרתם היו לפעמים שנואים על אנשים מבני דורם, כדמצינו בנביא זכריה בן יהוידע הכהן שהוכיח את בני ישראל באומרו (דברי הימים ב' פרק כ"ד פסוק כ') "למה אתם עוברים את מצות ד' וגו'" ואח"כ הרגוהו כמו שכתוב שם "וירגמוהו אבן במצות המלך בחצר בית ד'". ועל זה נאמר (איכה פרק ב' פסוק כ') אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא, (כמ"ש איכה רבה פרשה א' נ"א - ספרא בחקתי פרשה ב' ג'). ועוד כמה נביאים הרגו, כדאייתא במדרש אגדה (מטות פרק ל' ט"ו ואם החרש יחריש) שהקב"ה הוכיחם על ידי ירמיה ע"ה, ובני ישראל רגמו אותו, חור ובעשא הרגו לשמיעה הנביא, אביה הרג לאחיה השילוני, ומנשה בן יחזקיהו הרג את ישעיהו הנביא, עכת"ד המדרש, עיי"ש. וכל זה מחמת ששנאו את תוכחתם, ובשביל זה החזיקו אותם לנביאים רעים.

אמנם לאמיתו של דבר, הם היו נביאים טובים, הרוצים בטובתם של ישראל. וזהו כוונת "נביאים טובים" אשר בברכת הפטרה, דאף שלפעמים דבריהם מלאים בתוכחות ושבת מוסר, עם כל זה לפי האמת הנביאים ותוכחתם טובים, שרוצים בטובתם של ישראל, לעוררם לשיפור מעשיהם וקיום התורה.

מרכז רוחני לתורה ועבודת ה' קהל עדת ירושלים ישיבת המתמידים

בעזרת ה' יתברך

ערב חג השבועות זמן מתן תורתנו תשע"ב

אל חברי קהילתנו הקדושה שיחיו

החיים הברכה והשלום עליכם ועל בני ביתכם ועל כל בית ישראל

קהילתנו 'קהל עדת ירושלים' היא קהילת קודש – התאגדות של יראי ה' במטרה להתחזק בעבודת ה' ובעסק התורה והמצוות ולהתעלות במעלות הקדושה וקירבת ה', וכלשון הכתוב 'אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו'. ובוודאי שעלינו להתחזק בעת אשר היצר אורב וסכנה מרחפת, ולעמוד על משמר טוהר מחננו ולנעול ולנטור את כרמנו בשמירה מעולה שלא יחדרו בו חלילה נגעים ופגעים רעים. ישמרנו ה' ויצילנו.

לאור זאת התקיים כנס התחזקות בליל שישי כ"ו אייר פרשת 'אם בחוקתי תלכו' ובה הוכרז על ידי מורינו ורבינו הגאון רבי לייב מינצברג שליט"א כדלהלן:

- ❖ כל המכשירים האלקטרוניים אשר נאסרו על ידי גדולי ישראל להחזיקם ולהשתמש בהם, לא יראו ולא ימצאו בכל תחום עדתנו, בלי שום הוראת היתר. ומי שכבר ישנם בידו יבערם מרשותו לאלתר.
- ❖ מי שמחזיק אצלו מכשירים אלו, מאיזה טעם שיהיה, ואפילו אם יש בידו הוראת היתר מרבנים כלשהם, אין מקומו בקהל עדתנו ואינו רשאי להימצא בבתי הכנסת שעל ידי קהילתנו. ופשוט שאין הוא מרוצה לקהל לשמש כש"ץ לעבור לפניו התיבה, וכל שכן שאין לכבדו כל כיבוד שהוא כגון עליה לתורה או פתיחת הארון הגבהה וגלילה וכדומה. וולגבי אם אפשר לצרפו למניין בשעת הדחק צריך שאלת חכם וגם צאצאיו לא יוכלו להתקבל במוסדות החינוך שעל ידי קהילתנו.
- ❖ על כל אחד מבני קהילתנו להיזהר שלא יהיה לו שום חברות עם אנשים שמחזיקים ברשותם כלי משחית אלו. וגם מוטל על כל אחד לשום לב ולפקח על כל בני ביתו שלא יתרועעו ולא יהיה להם שום קשר עם אלו שמחזיקים או שיש בביתם מכשירים פסולים מסוג זה.
- ❖ עלינו להוסיף ולהתרחק מן הכיעור ומן הדומה לו, ומכל דבר אשר אין רוח חכמים נוחה הימנו. וכן להיבדל מכל קשר עם אנשים שאינם מהוגנים. ובתקופה זו שלדאבוננו מתחדשים חדשים לבקרים סכנות רוחניות ומכשירים טמאים, מוטל על כל אחד לקבוע לעצמו גדרים וסיגים ומשמרת למשמרת מכל סרך ושמץ איסור.
- ❖ איסור חמור ביותר על גברים לעבוד במקום שמצויים בו נשים וכן להיפך עבודת נשים במקום שמצויים בו גברים, כגון במשרדים וכדומה. וכן אסור לעבוד במקום שנוצר בו קירבה או שיתוף כלשהו עם אנשים חילוניים. ויש להיזהר בכל זה מאד כי רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה. ומי שמורה היתר לעצמו או לבני ביתו בדברים אלו, אין לו מקום בקהילתנו.
- ❖ על ראשי הקהילה די בכל אתר ואתר [ועל כלל הציבור] לתת את הדעת ליישומם המלא של תקנות אלו הלכה למעשה, כי בנפשנו ובנפש צאצאינו הדבר הזה. וכן תהא עינא פקחא על כל מי שבא לקבוע לו מקום בבתי מדרשינו או להצטרף לקהילתנו, כי תורה אחת לאזרח ולגר.

יתן ה' שנוכה לגדל בני ובני בנים לתורה ויראת שמים דורות ישרים ומבורכים, וישמור ה' עלינו ועל צאצאינו שלא יארע חלילה כל פרץ וכל צווחה במחוזותנו. וכבר אמרו חז"ל 'הבא ליטהר מסייעין אותו' ואמרו 'אדם מקדש עצמו מעט מלמטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה'.

יערה ה' רוח טהרה ממרום על כל בית ישראל ויקוים בנו דבר ה' ביד נביאו 'ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ' זמלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים' בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

הרבה חידושים אמיתיים ביחוד בפסקי הרמב"ם שלמדנו אחר כל זה, וכמו כן נהג אח"כ בכל חיבוריו.

כתבי החפץ חיים מבנו רבי אריה לייב הכהן (עמוד 8)

ואנחנו רואים ויודעים בבירור כמו שאמר הגר"א ז"ל שהסוד צריך שיהיה מוסכם עם הפשט, ואם לאו אין לסמוך על הסוד שאינו מובן ובקל טועים בו, והעיקר שיש לסמוך עליו בתורה הוא פשוטי המקראות, ופשט המקרא צריך שיסכים עם התושבע"פ שהוא הקבלה שבידינו שהיא עיקר הכל.

הגר"א שר - לקט שיחות מוסר - סוף קונטרס ת"ת

סדר לימודו של רבינו החפץ חיים זיע"א הן בנעוריו הן בכל ימי חייו היה תמיד בעיון גדול ולהביא הדברים לידי מסקנא להלכה, ודרכו היה להחל כל דבר ממקורו, היינו אותן דברים שיש להם שורש בקרא למד תחילה ועיין במקרא, ובדברי חכמינו הקדמונים ז"ל כמו המכילתא וספרא וספרי, ואח"כ עיין בתרגום ובפירוש רש"י ורמב"ן. זכורני כי בהיותי כבן י"ד למד עמי פעם פרשת עגלה ערופה ולמד אתי את הפרשה עם הספרי והגהות הגר"א עם התרגום ופירוש רש"י והרמב"ן, ואח"כ למדנו פרק עגלה ערופה כל המשניות והתוספתא של כל הפרק, ואח"כ למד אתי את כל סוגיות הגמרא על כל משנה ומשנה ולבסוף למדנו את הירושלמי שם. וזכורני כי נתחדש אז בלימודנו

ברכת מזל טוב

בשיר וקול תודה, בגיל ורנן, משגרים בזה חברי ורבני הכוללים ברכת מזל טוב חמה ולבבית קדם ידידנו הדגול והנעלה הנושא על שכמו את משא הקודש במסירות ונאמנות אין קץ, ומוסר נפשו למען קיום התורה והתפתחות הכוללים ושגשוגם ברוב כשרון ואיהו גופיה חו"ב טובא וצורבא מרבנן

רבי **שלמה זלמן שטיינברג** שליט"א

ראש רשת הכוללים

לרגל הולדת בתו למזל טוב בשעטומ"צ

יתן ה' ויזכו הוא ומשפחתו הרוממה העומדים לימינו במפעליו הברוכים והנאדרים בקודש, לרוות רוב נחת מכל יוצ"ח מתוך הרחבה, ויזכה להמשיך ברוב עוז ותעצומות לנהל ולנווט את מפעלו זה בהצלחה מרובה, ויראה ברכה בעמלו מאת ה' אכ"ר

כעתירת חברי הכוללים רבנן ותלמידיהון

כולל יגדיל תורה

בראשות רבי יעקב פרידמן שליט"א

כולל אברכים מצוינים

בראשות רבי אורי הולצמן שליט"א

כולל משנת ציון

בראשות רבי יחיאל יהודה שלזינגר שליט"א

כולל תורה ודעת

בראשות רבי יעקב אקער שליט"א

כולל מתיבתא להוראה

בראשות רבי חיים שטרן שליט"א

כולל תורת ציון

בראשות רבי אברהם מינצברג שליט"א

תודתנו וברכותינו נתונות

לידידנו היקר והחשוב רב **שלמה זלמן שטיינברג** שליט"א

על השתתפותו בהוצאת הגליון

לרגל שמחת הולדת בתו במז"ט

ברכת מזל טוב

להמדין היקר המוליך אותנו בדרך התורה והיראה רב **בעריש קורנבליט** שליט"א

לרגל נישואי הבת בשעטומ"מ

יה"ד שתזכו לראות

נחת דקדושה מצאצאיכם

צעירי ומכינה ביתר

ג"א מצטרף: נחום אקער

ברכת מזל טוב

לאחינו וניסנו החשוב מעמודי החסד בזווינו רב **מרדכי דייטש** שליט"א

לרגל נישואי בתו והולדת נכדתו במז"ט

משפחת דייטש

ברכת מזל טוב

לידידנו החשוב, רב הפעלים לתורה ולחסד רב **שלמה זלמן שטיינברג** שליט"א

בן ציון כהן יהודה כהן

ברכת מזל טוב

לידידנו החשוב, ברוך הכשרון ורב התבונות רב **אברהם פישר** שליט"א

לרגל נישואי בתו במז"ט

יהודה אלבום, יהודה מינצברג, חיים בלוי, יהושע בקר

ברכת מזל טוב

לידידנו החשוב, כליל המעלות, כביר החסד והמעש רב **יהושע בקר** שליט"א

לרגל נישואי בתו במז"ט

יהודה אלבום, יהודה מינצברג, חיים בלוי, אברהם פישר

ביטמן טוב ובמזל טוב

בשבח והודיה לבורא עולם מתכבדים אנו להזמין את השתתף בשמחת נישואי בנינו היקרים

החתן **משה**

הכלה **ציפורה**

שתתקיים א"ה בשעטומ"מ

ביום רביעי פרשת בלק

י"ד תמוז תשע"ב

באולמי 'ארמונות וולף' (א)

באולמי 'ארמונות וולף' (ב)

החופה בשעה 6:00

נשמח לראותכם משתתפים בשמחתנו

זוד הישטן

נפתלי אנשין

ביטמן טוב ובמזל טוב

בשבח והודיה לבורא עולם מתכבדים אנו להזמין את השתתף בשמחת נישואי בנינו היקרים

החתן **נחמן**

הכלה **רחל**

שתתקיים א"ה בשעטומ"מ

ביום ראשון פרשת בלק

י"א תמוז תשע"ב

באולמי 'ארמונות וולף' (א)

החופה בשעה 6:30

נשמח לראותכם משתתפים בשמחתנו

אברהם הכהן פישר

מרדכי דייטש

ברכת מזל טוב

לידידי כאח"ל, אחוב למקום ותומד לבניות רב **יהודה קרויזר** הי"ו

לרגל אירוסיו בשעטומ"מ

דוד לוי

ברכת מזל טוב

לידידי החשוב, הפועל רבות למען התורה ולומדיה רב **שלמה זלמן שטיינברג** שליט"א

לרגל הולדת בתו במז"ט

יהודה לייב מינצברג

ברכת מזל טוב

לאחינו היקר והחשוב, מאיר לכל אדם, הפועל גדולות ונצורות למען הכלל והפרט, איש האכולות, פאר המדינה ה"ה רב **שלמה זלמן שטיינברג** שליט"א

לרגל הולדת בתו במז"ט

יתן ה' ויזכה רוב נחת דקדושה ממנה ומכל יו"ח, ויזכה להמשיך בפעליו הברוכים להגדיל תורה ולהאדירה.

המברכים מקרב לב

בן ציון, שלום, שטיינברג

ברכת מזל טוב

לבנו ואחינו היקר והחשוב, היגע בתורה רב **יהודה קרויזר** הי"ו

לרגל אירוסיו בשעטומ"מ

משפחת קרויזר

ברכת מזל טוב

לידידי היקר והחשוב, מוכתר בכל מידה נבונה רב **שלמה הרצל** שליט"א

לרגל נישואי בנו בשעטומ"מ

דוד ברי"ש מינצברג